

17.12.2018

EOAK/4140/2018

Ratkaisija: Apulaisoikeusasiamies Pasi Pölönen

Esittelijä: Vanhempi oikeusasiamiehensihteeri Matti Vartia

ELINKAUTISVANGIN AIKAISIN MAHDOLLINEN VAPAUTTAMISAJANKOHTA

1 KANTELU

Kantelija pyysi tutkimaan, onko hänen elinkautisesta vankeudesta ehdonalaiseen vapauteen päästämisen aikaisimman mahdollisen ajankohdan laskemisessa tapahtunut virhe. Kantelijan mukaan hänen aikaisin vapauttamisajankohtansa pitäisi olla kymmenen vuoden vankilassaoloajan jälkeen, koska hän oli murhaan syyllistyessään alle 21-vuotias. Kantelijan aikaisin vapauttamisajankohta on kuitenkin laskettu olevan vasta 12 vuoden jälkeen sen johdosta, koska hän on 21 vuotta täytettyään syyllistynyt lievään maksuvälinepetokseen.

2 SELVITYS

Kantelun johdosta hankittiin selvitys ja lausunto:

- Rikosseuraamuslaitoksen täytäntöönpanoyksikön täytäntöönpanojohtajan alustava selvitys 3.9.2017 ja selvitykset 28.8.2018, 5.9.2018 ja 11.9.2018, virastosihteerin selvitys 30.8.2018 sekä notaarin kirjoitus 28.8.2018
- Rikosseuraamuslaitoksen keskushallintoyksikön lausunto 22.11.2018

Käytettävissäni on ollut myös seuraavat asiakirjat:

- Rikosseuraamuslaitoksen keskushallintoyksikön oikeudellisen yksikön täytäntöönpanomääräys 15.10.2012
- Rikosseuraamuslaitoksen täytäntöönpanoyksikön päätös rangaistusajasta 8.6.2016
- rangaistusaikalaskelmat 25.10.2012 ja 8.11.2012
- Satakunnan kärjäoikeuden tuomio 9.3.2012 (R11/2259)
- Vaasan hovioikeuden tuomio 11.10.2012 (R12/443) ja ilmoitus ratkaisusta 11.10.2012

Rikosseuraamuslaitoksen keskushallintoyksikköön lähetettyyn selvitys- ja lausuntopyyntöön vastattaessa pyydettiin ottamaan huomioon ja kantaa seuraaviin asioihin.

1. Rikoslain 2 c luvun 10 §:ssä on oma säännös ehdonalaisesta vapauttamisesta elinkautisesta vankeudesta. Pykälässä säännellään kattavasti ehdonalaisen vapauttamisen ajankohtaan vaikuttavat asiat. Pykälän säännös elinkautiseen vankeuteen tuomitun aikaisimmasta vapauttamisajankohdasta on yksiselitteinen ja selvä. Sen perustella asiassa on ratkaisevaa ainoastaan se, minkä ikäisenä henkilö on syyllistynyt rikokseen, josta elinkautinen vankeusrangaistus on tuomittu. Kantelija on tuomittu elinkautiseen vankeusrangaistukseen murhasta eikä lievästä maksuvälinepetoksesta.
2. Rikoslain 2 c luvun 6 §:ssä säädetään ehdonalaisesta vapauttamisesta yhteisestä vankeusrangaistuksesta. Pykälä koskee selvästi ainoastaan määräaikaista vankeusrangaistuksia. Elinkautisvankien ehdonalaisesta vapauttamisesta säädetään edellä mainitun luvun 10 §:ssä. Millä perusteella kyseisellä pykälällä katsotaan olevan merkitystä elinkautisvankien aikaisinta vapauttamisajankohtaa määrättäessä?
3. Onko kantelijalle rangaistusaikapäätöksen tiedoksiannon yhteydessä annettu muutoksenhakuohjeus ja onko kantelija hakenut päätökseen oikaisua tai valittanut siitä hallinto-oikeuteen. Pyydän toimittamaan myös kantelijan aikaisemmat rangaistusaikaa koskevat päätökset ja rangaistusaikalaskelmat.

4. Mikäli kantelijan rangaistusaikaa koskevassa päätöksessä katsotaan olevan virhe, pyydetään ryhtymään viipymättä toimenpiteisiin sen korjaamiseksi.
5. Pyydän toimittamaan selvityksen myös siitä, onko tällä hetkellä muita elinkautista vankeusrangaistusta suorittavia, jotka ovat syyllistyneet elinkautiseen vankeusrangaistukseen johtaneeseen rikokseen alle 21-vuotiaina ja joiden aikaisin vapauttamisajankohta on laskettu samalla tavalla kuin kantelijalla.

3 RATKAISU

3.1 Oikeusohjeita

Elinkautisvankien vapauttamismenettelystä annetun lain 2 §:n 1 momentissa säädetään asian valmistelun aloittamisesta Helsingin hovioikeudessa seuraavaa:

Asian valmistelu hovioikeudessa alkaa, kun 1 §:ssä tarkoitettu hakemus saapuu hovioikeuteen, kuitenkin aikaisintaan kaksi vuotta ennen mahdollista vapauttamisajankohtaa.

Ehdonalaisesta vapauttamisesta elinkautisesta vankeudesta säädetään rikoslain 2 c luvun 10 §:ssä.

Elinkautiseen vankeuteen tuomittu voidaan päästää ehdonalaiseen vapauteen aikaisintaan, kun vankilassaoloaikaa on kertynyt kaksitoista vuotta. Kahtakymmentäyhtä vuotta nuorempana tehdystä rikoksesta elinkautiseen vankeuteen tuomittu vanki voidaan päästää ehdonalaiseen vapauteen aikaisintaan, kun vankilassaoloaikaa on kertynyt kymmenen vuotta.

Harkittaessa kysymystä ehdonalaisesta vapauttamisesta kiinnitetään huomiota elinkautiseen vankeusrangaistukseen johtaneen rikoksen tai rikosten laatuun, muihin rangaistuksiin, jotka elinkautinen vankeusrangaistus käsittää tai jotka on suoritettu 10 a §:ssä tarkoitettuna vankilassaoloaikana, tuomitun muuhun mahdolliseen myöhempään rikollisuuteen sekä 9 §:n 2 momentissa tarkoitettuihin seikkoihin. Vapauttamisharkinnassa tulee ottaa huomioon vankeuslain 4 luvun 6 §:ssä tarkoitettujen rangaistusajan suunnitelman toteutuminen ja vankila-aikainen käyttäytyminen muutenkin. Harkinnassa voidaan myös ottaa huomioon vangin sitoutuminen noudattamaan valvotusta koevapaudesta annetun lain (629/2013) 4 §:ssä tarkoitettua läikehoitoa ja siihen mahdollisesti liitettyä muuta hoitoa ja tukea koskevia ehtoja.

Ennen kuin elinkautiseen vankeuteen tuomittu päästetään ehdonalaiseen vapauteen, hänet voidaan sijoittaa valvottuun koevapauteen. Jos Rikosseuraamuslaitoksen keskushallintoyksikkö katsoo, että ennen ehdonalaista vapauttamista ilmi tulleen rikoksen tai valvotusta koevapaudesta annetun lain 23 §:n 1 momentissa tarkoitetun suostumuksen peruuttamisen tai mainitun lain 26 §:n 1 momentissa tarkoitetun koevapauden peruuttamisen vuoksi ehdonalaista vapauttamista on harkittava uudelleen, sen on saatettava asia Helsingin hovioikeuden uudelleen käsiteltäväksi. Samoin on meneteltävä valvotusta koevapaudesta annetun lain 28 §:ssä ja vankeuslain 3 luvun 7 §:ssä tarkoitetuissa rangaistusajaksi lukemista koskevissa asioissa.

Asian käsittelystä Helsingin hovioikeudessa säädetään elinkautisvankien vapauttamismenettelystä annetussa laissa (781/2005).

Vankeusrangaistusten yhteenlaskemisesta säädetään rikoslain 2 c luvun 4 §:ssä.

Jos tuomitun on samalla kertaa suoritettava useita määräaikaista vankeusrangaistuksia tai yhdistelmä-rangaistukseen kuuluvia vankeusaikoja, joista ei muodosteta yhteistä vankeusrangaistusta, ne on vankilassa laskettava yhteen.

Elinkautinen vankeusrangaistus käsittää ne vankeusrangaistukset, yhdistelmä-rangaistukset, sakkon muuntorangaistukset ja arestirangaistukset, jotka pannaan täytäntöön samalla kertaa elinkautisen vankeusrangaistuksen kanssa.

Ehdonalaisen vapauttamisen määritelmästä ja määräytymisestä säädetään rikoslain 2 c luvun 5 §:ssä.

Ehdonalainen vapauttaminen tarkoittaa ehdottomaan vankeusrangaistukseen tuomitun vangin päästämistä suorittamaan loppuosa rangaistuksesta vapaudessa.

Määräaikaista vankeusrangaistusta suorittava päästetään ehdonalaiseen vapauteen, jollei 9 §:stä muuta johdu, kun hän on suorittanut rangaistuksestaan kaksi kolmasosaa tai kahtakymmentäyhtä vuotta nuorempana tehdyn rikoksen perusteella tuomitusta rangaistuksesta puolet. Vanki, joka rikosta edeltäneiden kolmen vuoden aikana ei ole suorittanut vankeusrangaistusta vankilassa, päästetään ehdonalaiseen vapauteen, kun rangaistuksesta on suoritettu puolet tai kahtakymmentäyhtä vuotta nuorempana tehdyn rikoksen perusteella tuomitusta rangaistuksesta yksi kolmasosa. Viimeksi mainittujen määräosien soveltamista ei estä se, että henkilö on rikosta edeltäneiden kolmen vuoden aikana suorittanut vankilassa sakon muuntorangaistusta tai rangaistusta siviilipalveluslain (1446/2007) 74 §:ssä tarkoitettua siviilipalveluksesta kieltäytymisestä, 75 §:ssä tarkoitettua siviilipalvelusrikoksesta, 76 §:ssä tarkoitettua siviilipalveluksesta kieltäytymisestä ylimääräisen palveluksen tai liikekannallepanon aikana tai 77 §:ssä tarkoitettua siviilipalvelusrikoksesta ylimääräisen palveluksen tai liikekannallepanon aikana taikka asevelvollisuuslain (1438/2007) 118 §:ssä tarkoitettua asevelvollisuudesta kieltäytymisestä, 120 §:ssä tarkoitettua poissaolosta kutsunnasta liikekannallepanon aikana, 122 §:ssä tarkoitettua palveluksen välttämisestä tai 123 §:ssä tarkoitettua palveluksen välttämisestä liikekannallepanon aikana. Määräosaa laskettaessa päivän osaa ei oteta huomioon. Tämän lain 6 luvun 13 §:n mukainen vapaudenmenetyisaika vähennetään edellä mainituista määräosista ja tämän luvun 12 §:n 1 momentissa tarkoitettua määräosasta.

Ehdonalaiseen vapauteen päästäminen on mahdollista, kun vankeusrangaistuksesta on suoritettu 14 päivää.

Ehdonalaisesta vapauttamisesta yhteisestä vankeusrangaistuksesta säädetään rikoslain 2 c luvun 6 §:ssä.

Jos yhteistä vankeusrangaistusta suorittavan eri rikokset johtaisivat 5 §:n 2 momentissa tarkoitettujen eri määräosien soveltamiseen, hänet päästetään ehdonalaiseen vapauteen niistä suuremman mukaan.

Ehdonalaisesta vapauttamisesta samalla kertaa täytäntöön pantavista määräaikaisista vankeusrangaistuksista säädetään rikoslain 2 c luvun 7 §:ssä.

Samalla kertaa täytäntöön pantavia määräaikaisia vankeusrangaistuksia suorittava vanki päästetään ehdonalaiseen vapauteen, kun hän on suorittanut rangaistuksesta ajan, joka saadaan laskeamalla yhteen kustakin rangaistuksesta suoritettava aika siihen vaikuttavan 5 §:n 2 momentissa tarkoitettun määräosan mukaan. Määräosia yhteen laskettaessa päivän osia ei oteta huomioon.

Samalla kertaa täytäntöön pantavia määräaikaisia vankeusrangaistuksia suorittava vanki on päästettävä ehdonalaiseen vapauteen viimeistään, kun rangaistuksia on suoritettu yhteensä enintään 15 vuotta. Jos samalla kertaa täytäntöön pantavana on yhden tai useamman määräaikaisen vankeusrangaistuksen lisäksi yhdistelmä-rangaistukseen kuuluvaa vankeusaikaa, vanki on kuitenkin päästettävä ehdonalaiseen vapauteen viimeistään, kun rangaistuksia on suoritettu yhteensä enintään 20 vuotta. Valvonnan täytäntöönpanoon sovelletaan, mitä 11 §:n 5 momentissa säädetään. Enimmäisaikoja laskettaessa otetaan huomioon rangaistuksiin sisältyvät 6 luvun 13 §:n mukaiset vähennykset.

Jos määräaikaista vankeusrangaistusta tai yhdistelmä-rangaistusta suorittava vanki tai tutkintavanki syyllistyy 11 §:n 2 momentin 1 kohdassa tarkoitettuun rikokseen, tuomioistuin voi syyttäjän vaatimuksesta määrätä, ettei tuomittavaan rangaistukseen sovelleta tämän pykälän 2 momentin säännöksiä rangaistuksista suoritettavista enimmäisajoista.

Yhteisen vankeusrangaistuksen määräämisestä säädetään rikoslain 7 luvun 1 §:ssä.

Jos joku on tuomittava samalla kertaa kahdesta tai useammasta rikoksesta vankeusrangaistukseen, hänet tuomitaan rikoksista yhteiseen vankeusrangaistukseen, jollei muualla laissa toisin säädetä.

Jos jostakin rikoksesta olisi tuomittava vankeutta ja yhdestä tai useammasta muusta rikoksesta sakkoa tai rikesakko, tuomioistuin saa tuomita kaikista rikoksista yhteisen vankeusrangaistuksen. Tuomioistuin saa myös tuomita joistakin rikoksista yhteisen vankeusrangaistuksen ja sen ohella muista rikoksista sakkoa tai rikesakon, mutta ei molempia.

Jos jostakin rikoksesta olisi tuomittava elinkautinen vankeusrangaistus, tuomitaan elinkautinen vankeusrangaistus yhteiseksi rangaistukseksi kaikista rikoksista.

Rangaistusaikaa koskevasta päätöksestä säädetään vankeuslain 3 luvun 7 a §:n 2 momentissa seuraavaa:

Elinkautista vankeusrangaistusta koskevasta päätöksestä ilmenee aikaisin ajankohta, jolloin vanki voidaan päästää ehdonalaiseen vapauteen. Yhdistelmärankaistusta koskevasta päätöksestä ilmenee valvonta-aika ja valvonta-ajan alkamisajankohta.

Toimivallan määräytymisestä Rikosseuraamuslaitoksessa säädetään vankeuslain 1 luvun 8 §:ssä ja sen 3 momentissa todetaan seuraavaa:

Tuomioiden täytäntöönpanosta vastaa täytäntöönpanoyksikön virkamies (täytäntöönpanosta vastaava virkamies). Täytäntöönpanoyksikön johtajalla on oikeus yksittäistapauksessa ottaa ratkaistavakseen asia, josta päättäminen on uskottu muulle täytäntöönpanosta vastaavalle virkamiehelle.

Päätösvallasta säädetään vankeuslain 3 luvun 8 §:n 1 momentissa seuraavaa:

Rangaistusaikaa koskevan päätöksen tekee täytäntöönpanosta vastaava virkamies. Täytäntöönpanojohtaja päättää 7 §:n 3 momentissa tarkoitetusta rangaistusajaksi lukemisesta.

Täytäntöönpanosta vastaavista virkamiehistä säädetään valtioneuvoston Rikosseuraamuslaitoksesta antaman asetuksen 11 §:n 1 momentissa 1 kohdassa seuraavaa:

Vankeuslain 1 luvun 8 §:n 3 momentissa tarkoitettuja virkamiehiä ovat:

1) täytäntöönpanosta vastaavana virkamiehenä täytäntöönpanojohtaja, täytäntöönpanopäällikkö ja työjärjestyksessä määrätty notaari.

Muutoksenhakukelpoisista päätöksistä säädetään vankeuslain 20 luvun 1 §:n 1 momentin 3 kohdassa seuraavaa:

Vanki tai tuomittu saa vaatia oikaisua tai valittaa Rikosseuraamuslaitoksen päätöksestä, joka koskee:

-----

3) 3 luvun 7 a §:ssä tarkoitettua päätöstä rangaistusajasta;

Oikaisuvaatimuksen päätösvallasta ja käsittelystä säädetään vankeuslain 20 luvun 3 §:n 21 momentissa seuraavaa:

Aluejohtaja ratkaisee oikaisuvaatimuksen 1 §:ssä tarkoitettussa asiassa. Jos kyse kuitenkin on 1 §:n 1 momentin 3 kohdassa tarkoitetusta rangaistusaikaa koskevasta päätöksestä, oikaisuvaatimuksen ratkaisee täytäntöönpanojohtaja.

Valituksesta hallinto-oikeuteen säädetään vankeuslain 20 luvun 4 §:n 1 momentissa seuraavaa:

Oikaisuvaatimuksen johdosta annettuun aluejohtajan ja täytäntöönpanojohtajan päätökseen sekä 3 §:n 3 momentissa tarkoitettuun päätökseen saa hakea muutosta valittamalla hallinto-oikeuteen siten kuin hallintolainkäyttölaissa säädetään. Valitus tehdään siihen hallinto-oikeuteen, jonka tuomiopiirissä aluejohtajan päätös on tehty. Rikosseuraamuslaitoksen keskushallintoyksikön ja täytäntöönpanojohtajan päätöksestä valitus tehdään Helsingin hallinto-oikeuteen.

Valituksesta korkeimpaan hallinto-oikeuteen säädetään vankeuslain 20 luvun 6 §:ssä.

Hallinto-oikeuden päätökseen saa hakea muutosta valittamalla vain, jos korkein hallinto-oikeus myöntää valitusluvan.

Asiavirheen korjaamisesta säädetään hallintolain 50 §:ssä.

Viranomaisen voi poistaa virheellisen päätöksensä ja ratkaista asian uudelleen, jos:

- 1) päätös perustuu selvästi virheelliseen tai puutteelliseen selvitykseen;
- 2) päätös perustuu ilmeisen väärään lain soveltamiseen;
- 3) päätöstä tehtäessä on tapahtunut menettelyvirhe; tai
- 4) asiaan on tullut sellaista uutta selvitystä, joka voi olennaisesti vaikuttaa päätökseen.

Päätös voidaan korjata 1 momentin 1–3 kohdassa tarkoitettussa tilanteessa asianosaisen eduksi tai vahingoksi. Päätöksen korjaaminen asianosaisen vahingoksi edellyttää, että asianosainen suostuu päätöksen korjaamiseen. Asianosaisen suostumusta ei kuitenkaan tarvita, jos virhe on ilmeinen ja se on aiheutunut asianosaisen omasta menettelystä. Päätös voidaan korjata 1 momentin 4 kohdassa tarkoitettussa tilanteessa ainoastaan asianosaisen eduksi.

Rangaistusajan pituuden perusteella myönnettävän poistumisluvan aikaisimmasta ajankohdasta säädetään vankeuslain 14 luvun 3 §:n 1 ja 2 momentissa seuraavaa:

Poistumislupa rangaistusajan pituuden perusteella voidaan hakemuksesta myöntää, kun rangaistusajasta vangin rikoslain 2 c luvussa tarkoitettuun ehdonalaiseen vapauteen päästämiseen tai yhdistelmärankaistukseen kuuluvan vankeuden osuudesta (vankilassaoloaika) on suoritettu kaksi kolmasosaa, kuitenkin vähintään kaksi kuukautta.

Elinkautista vankeusrangaistusta suorittavan vangin mahdollisuus poistumislupa määrättyy niin kuin vangin vankilassaoloaika olisi 12 vuotta. Alle 21-vuotiaana tehdystä rikoksesta elinkautiseen vankeuteen tuomitun vangin poistumislupa määrättyy kuin vangin vankilassaoloaika olisi kymmenen vuotta.

3.2 Tapahtumat ja saatu selvitys

Satakunnan kärjäoikeus on 9.3.2012 tuominnut kantelijalle ryöstöstä (11.3.2011), oikeudenkäytössä kuultavan uhkaamisesta (31.3.2011), ryöstöstä (31.3.2011), kotirauhan rikkomisesta (14.5.2011), murhasta (14.5.2011), rattijuopumuksesta (14.5.2011) ja lievistä maksuvälinepetoksesta (23.5.2011) yhteisenä vankeusrangaistuksena elinkausi vankeutta. Vaasan hovioikeus on 11.10.2012 hylännyt kantelijan valituksen ja todennut, että kärjäoikeuden tuomiota ei muuteta ja tuominnut kantelijalle yhteisenä vankeusrangaistuksena elinkausi vankeutta.

Rikosseuraamuslaitoksen täytäntöönpanoyksikön täytäntöönpanojohtaja on alustavassa selvityksessä todennut, että kantelija on tuomittu murhasta ja kuudesta muusta rikoksesta yhteiseen elinkautiseen vankeusrangaistukseen. Kantelija on täyttänyt 21 vuotta 17.5.2011. Oikeus on katsonut hänen syyllistyneen murhaan 14.5.2011. Ainoastaan yhteen rikokseen, lievään maksuvälinepetokseen hänen on katsottu syyllistyneen 21 vuotta täytettyään, tämän rikoksen tekoaika tuomiolauselmassa on 23.5.2011. Määräaikaisten vankeusrangaistusten koh-

dalla yhteisestä vankeusrangaistuksesta on rikoslain 2 c luvun 6 §:ssä säädetty, että ”jos yhteistä vankeusrangaistusta suorittavan eri rikokset johtaisivat 5 §:n 2 momentissa tarkoitettujen eri määräosien soveltamiseen, hänet päästetään ehdonalaiseen vapauteen niistä suuremman mukaan.” Viime mainittua säännöstä noudatetaan määräaikaisten rikosten kohdalla siinäkin tapauksessa, että suuremman määräosan soveltamisen aiheuttaa ainoastaan yksi rikos ja vaikka tuo rikos olisi sakkorikos. Muunlainen menettely täytäntöönpanossa olisikin hankalaa, koska se tarkoittaisi sakkorikosten ”avaamista” so. määrittelyä yhteisessä rangaistuksessa.

Yhteisten elinkautisten vankeusrangaistusten kohdalla olemme 12 ja 10 vuoden vähimmäisajan määrittelyssä olleet johdonmukaisia sille, mitä yhteisten määräaikaisten vankeusrangaistusten osalta on määräosan määräytymisestä säädetty. Johdonmukaisuus on tavoiteltavaa niin itse lainsäädännössä (rikoslain 2 c luku) kuin lain soveltamisessakin. Esillä olevan kaltaisia tapauksia on täytynyt 1.10.2006 lukien olla vähän, ehkäpä kantelija on jopa ainoa.

Täytäntöönpanojohtaja on selvityksessään todennut (kohta 1), että rikoslain 7 luvun 1 §:n 1 momentin mukaan, jos joku on tuomittava samalla kertaa kahdesta tai useammasta rikoksesta vankeusrangaistukseen, hänet tuomitaan rikoksista yhteiseen vankeusrangaistukseen, jollei muualla laissa toisin säädetä. Lainkohdan 2 momentin mukaan, jos jostakin rikoksesta olisi tuomittava vankeutta ja yhdestä tai useammasta muusta rikoksesta sakkoa tai rikesakko, tuomioistuimien saa tuomita kaikista rikoksista yhteisen vankeusrangaistuksen. Rikoslain 7 luvun 1 §:n 3 momentin mukaan, jos jostakin rikoksesta olisi tuomittava elinkautinen vankeusrangaistus, tuomitaan elinkautinen vankeusrangaistus yhteiseksi rangaistukseksi kaikista rikoksista. Täytäntöönpanojohtaja katsoo rikoslain 7 luvun 1 § tarkoittavan, että niin sanotusta sakkorikoksesta voidaan yhteisen rangaistuksen tilanteissa tuomita määräaikainen vankeusrangaistus tai elinkautinen vankeusrangaistus.

Rikoslain 2 c luvun 10 §:n 1 momentti säätelee elinkautista vankeusrangaistusta. Lainkohdassa ei ole eroteltu yhdestä rikoksesta tuomittua elinkautista rangaistusta ja useammasta rikoksesta tuomittua yhteistä elinkautista vankeusrangaistusta. Säädöksen täytynee kattaa näin ollen sekä ne tilanteet, joissa on tuomittu elinkautista vankeutta, että ne, joissa on tuomittu yhteisenä vankeusrangaistuksena elinkautista. Toisinkaan ei ole säädetty. Pykälässä on mainittu aikaisimman ehdonalaisten vapauttamisen ajankohdan määrittävänä tekijänä ”kahtakymmentä vuotta nuorempana tehdystä rikoksesta”. Rikosta ei ole eritelty pidemmälle suhteessa yhteisen rangaistuksen tilanteisiin. Rikos on kirjoitettu yksikkömuodossa (ei ole kuitenkaan harvinaista, että syyksi luettuja murhia on yhtä useampi). Täytäntöönpanojohtaja kertoo tulkinneensa tämän lainkohdan määrittelyn niin, että yhteisessä elinkautisessa rangaistuksessa rikos tarkoittaa mitä tahansa syyksi luettua rikosta kuten määräaikaisen vankeusrangaistuksenkin kohdalla. Yhteisestä määräaikaisesta vankeusrangaistuksesta on säädetty nimenomaisesti rikoslain 2 c luvun 6 §:ssä.

Täytäntöönpanokirjan tuomiolauselman mukaan kantelija on tuomittu yhteiseen vankeusrangaistukseen. Yhteinen vankeusrangaistus on elinkautista vankeutta. Oikeus on lukenut kantelijan syyksi kaksi ryöstöä, oikeudenkäytössä kuultavan uhkaamisen, kotirauhan rikkomisen, murhan, rattijuopumuksen ja lievän maksuvälinepetoksen. Täytäntöönpanojohtaja katsoo, että kantelijalle ei ole tuomittu elinkautista vankeusrangaistusta pelkästään murhasta, vaan rikoslain 7 luvun 1 §:n 3 momentissa säädetyllä tavalla tuomiolauselmassa kaikista hänen syykseen luetuista rikoksista. Hän pitää ajatusta siitä, että kantelijaa ei olisi tuomittu yhteiseen elinkautiseen vankeusrangaistukseen lievästä maksuvälinepetoksesta, tuomiolauselman ja rikoslain 7 luvun 1 §:n 3 momentin vastaisena. Täytäntöönpanojohtaja katsoo, että täytäntöönpanoviranomainen ei voi purkaa tuomioistuimen ratkaisua syyksi luetuista rikoksista ja niistä tuomitusta rangaistuksesta sen perusteella, mitä kustakin rikoksesta erikseen tuomittuna olisi voinut seurata.

Täytäntöönpanojohtaja on lisäselvityksessä (5.9.2018) todennut, että selvityspyynnössä näytetään tulkittavan lainkohtaa rikosentekijälle ja tuomitulle lievemmän vaihtoehdon mukaisesti: Ainoastaan se rikos, josta yksinään tuomittuna voi seurata elinkautinen, on määräävä aikaisinta vapautusajankohtaa laskettaessa.

Jos elinkautiseen vankeuteen yksinään johtavia rikoksia, murhia olisi kaksi, joista toinen olisi tehty alle 21-vuotiaana ja toinen 21 vuotta täytettynä (esimerkki on varsin teoreettinen, mutta tällaisenkin varalta tulee olla säätely), tulisiko silloinkin – ottaen siis erityisesti huomioon lainkohdan yksikkömuoto ja rikokselle asetettu ehto ”kahtakymmentäyhtä vuotta nuorempana tehdystä...” – valita tuomitulle lievempi täytäntöönpanotapa? Täytäntöönpanojohtaja katsoo, että selvityksen pyytäjät näyttäisivät kirjoituksensa perusteella toimivan näin ainakin siinä tapauksessa, että ajallisesti jälkimmäinen henkirikos olisikin murhan sijasta tappo.

Lain soveltamisen tulee täytäntöönpanojohtajan mielestä olla johdonmukaista. Rikoslain 2 c luvun valmistelussa on esitöiden perusteella korostettu varta vasten tasavertaisuutta ja oikeudenmukaisuutta eri täytäntöönpanotilanteissa. Esitöissä on yhteisten määräaikaisten vankeusrangaistusten osalla pohdittu valintaa lievemmän ja ankaramman täytäntöönpanotavan välillä ja päädytty tietoisesti jälkimmäiseen.

Täytäntöönpanojohtaja totesi selvityksessään (kohta 2), että rikoslain 2 c luvussa säädetään vankeudesta ja 7 luvussa yhteisestä rangaistuksesta. Rikoslain 2 c luvun 6 §:ssa säädetään ehdonalaisesta vapauttamisesta yhteisestä määräaikaisesta vankeusrangaistuksesta. Täytäntöönpanojohtaja kertoo ajattelevansa niin, että rikoslain eri lukujen ja saman luvun eri pykälien tulisi olla johdonmukaisia keskenään. Yhteisten määräaikaisten vankeusrangaistusten kohdalla vankilassa suoritettavan määräosan määrittää se rikos, joka johtaa suurempaan määräosaan. Lainsäätäjä on yhteisten määräaikaisten vankeusrangaistusten kohdalla valinnut ratkaisun, joka johtaa rangaistusta suorittavien kohdalla ankarampaan lopputulokseen. Käytännössä ei ole mitenkään harvinaista, että tuo määrittävä rikos on sakkorikos.

Oikeus on harkinnut kantelijan henkirikosta paitsi murhana, myös tappona. Jos oikeus olisi tuominnut hänet taposta määräaikaiseen vankeusrangaistukseen, olisi esillä oleva hänen syykseen luettu sakkorikos tarkoittanut, että hän olisi yhden kolmasosan sijasta joutunut suorittamaan rangaistuksesta vankilassa puolet. Tuo yksi ja sama sakkorikos kuin nyt elinkautistuomiossa olisi merkinnyt hänelle ankarampaa täytäntöönpanotapaa. Jos hänet olisi tuomittu taposta ja muista syyksi luetuista rikoksista esimerkiksi 9 vuoden yhteiseen vankeusrangaistukseen, olisi tuo sakkorikos merkinnyt 1 vuoden 6 kuukauden pidennystä vankilassaoloaikaan ja 12 vuoden kohdalla pidennys olisi ollut sama 2 vuotta kuin elinkautistuomiossa. Asetelma, jossa samasta teosta, vakavasta henkirikoksesta syytettynä oleva murhasta tuomittuna katsottaisiin asettuvan täytäntöönpanossa suojatumpaan asemaan kuin lievempään rikosnimikkeeseen, tappoon tuomittuna, olisi täytäntöönpanojohtaja mielestä epäjohdonmukainen ja perusteeton. Täytäntöönpanojohtajan näkemyksen mukaan ei ole osoitettavissa järkevää syytä sille, että tuomioistuimen ankarampaa arviota syyksi luetusta teosta tulisi lieventää tuomitulle edullisemmaksi täytäntöönpanovaiheessa. Näkökulmaa esillä olevasta yksittäistapauksesta laajentaen täytäntöönpanojohtaja piti perustuslain valossa, tasavertaisuuden vaatimuksesta perusteettomana, että henkirikoksista tappoon tuomitut joutuisivat täytäntöönpanossa ankaramman kohtelun piiriin kuin murhasta tuomitut. Täytäntöönpanojohtajan mielestä hänen ajattelua rikoslain 2 c luvun säännösten johdonmukaisuudesta tukee myös se, että 10 ja 12 vuoden määräajat elinkautisvangeille on valittu aikanaan lakiin johdettuina juuri määräaikaisten vankeusrangaistusten määräosista. Tämä käy selville hallituksen esityksestä.

Täytäntöönpanojohtaja totesi (kohta 3), että kantelijalle on vankitietojärjestelmän kirjausten mukaan tehty rangaistusaikapäätös 8.6.2016. Se on annettu hänelle tiedoksi 10.6.2016. Vangille tiedoksi annettava rangaistusaikapäätös tulostetaan vankilassa ja muutoksenhakuosoitus tulostuu järjestelmästä automaattisesti osana rangaistusaikapäätöstä. Kantelija ei ole hakenut muu-
tosta rangaistusaikapäätökseensä. Kantelijalle on tehty esillä olevaa rangaistusaikapäätöstä aiemmin, ennen päiväluvun mukaiseen rangaistusajanlaskentaan siirtymistä kaksi rangaistus-
aikalaskelmaa 25.10.2012 ja 8.11.2012. Jälkimmäinen laskelma on tietojärjestelmään tehty päi-
vitys. Se on jouduttu tekemään sen johdosta, että oikeus on korjannut tuomiolauselmaa vapau-
denmenetyksia koskevan lausuman johdosta: teksti "Rikoslain luvun 13 §:n nojalla tehtävä
vähennys 1 vuosi 4 kuukautta 3 päivää" on poistettu. Korjauksella ei ole ollut vaikutusta ran-
gaistusajan laskentaan.

Täytäntöönpanojohtaja totesi (kohta 5), että muita kantelijan kaltaisia tapauksia ei täytäntöön-
panossa nyt ole. Täytäntöönpanojohtajan muistissa ei myöskään ole, että sellaisia olisi hänen
kohdallaan, siis 1.10.2006 lukien Länsi-Suomen aluevankilan ja Länsi-Suomen rikosseuraa-
musalueen täytäntöönpanopäällikkönä ja 1.1.2013 alkaen Rikosseuraamuslaitoksen valtakun-
nallisen täytäntöönpanoyksikön täytäntöönpanojohtajana aikaisemminkaan ollut.

Täytäntöönpanojohtaja totesi lisäselvityksessään (11.9.2018), että rangaistustaan suorittavien
elinkautisvankien lisätarkistuksessa kävi ilmi, että Suomenlinnan vankilassa on rangaistusta
suorittamassa vanki, jonka tilanne on tuomion suhteen samankaltainen kuin nyt esillä olevan
kantelijan. Tälle vangille oli ensin tehty rangaistusaikalaskelma, jossa aikaisin ehdonalaiseen
vapauteen pääsyn ajankohta oli laskettu 12 vuoden mukaan. Ratkaisu oli ajalta, jolloin ylitäntö-
ntöönpanosta vastasi Rikosseuraamuslaitoksen oikeudellinen yksikkö. Ilmeisesti tämän vangin
avustaja oli kysynyt aikaisimman vapautumisajankohdan perään. Vankitietojärjestelmään on kir-
jattu 10.9.2012: "Tied. Oik.yks. vankilassaoloajan määr.. Erityisasiantuntija [nimi] ilmoitti kes-
kusteltuaan oikeudellisen yksikön johtaja [nimi] kanssa, että RL 2 c luvun 10 §:n sanamuoto
'rikoksesta elinkautiseen vankeuteen tuomittu...' viittaa vain siihen rikokseen, josta voidaan tuo-
mita elinkautiseen = murha. [nimikirjaimet] vaikka elinkautiseen sisältyy rikoksia, jotka tehty yli
21 -vuotiaana, niillä ei ole merkitystä vankilassaoloajan määr. Syyll. murhaan alle 21-vuotiaana,
joten vankilassaoloaika 10 v." Tälle vangille oli tehty tämän jälkeen laskelma 10 vuoden mukaan.
Tuota oikeudellisen yksikön ohjetta ei ole annettu kirjallisesti. Ohje on annettu koskien pelkäs-
tään tuota nimenomaista yksittäistapausta. Sitä ei ole jaettu lainkaan tiedoksi valtakunnallisesti
eri rikosseuraamusalueiden täytäntöönpanon vastuualueille, jotka huolehtivat tuohon aikaan
rangaistusten muodollisesta täytäntöönpanosta ennen Rikosseuraamuslaitoksen valtakunnalli-
sen täytäntöönpanoyksikön perustamista.

Täytäntöönpanojohtaja katsoo tuon Rikosseuraamuslaitoksen keskushallintoyksikön oikeudel-
lisen yksikön johtajan antaman, yksittäistapausta koskevan ohjeen ongelmalliseksi. Hallituksen
esityksessä eduskunnalle vankeutta ja ehdonalaista vapauttamista koskevaksi lainsäädännöksi
HE 262/2004 vp on sivulla 43 kirjoitettu aikanaan vankeinhoito-osaston antamasta ehdonalaista
vapauttamista koskevasta kohtuullistamissäännöstä: "Tämä kohtuullistamissäännös on sää-
döstasoltaan ongelmallinen. Koska kysymys on välittömästi rangaistuksen pituuteen vaikutta-
vasta päätöksenteosta, sen perusteista tulisi säätää lailla." Johtajan ohje on täytäntöönpanojoh-
tajajan mielestä ristiriidassa sen kanssa, mitä yhteisestä rangaistuksesta säädetään rikoslain 7
luvun 1 §:n 3 momentissa.

Hallituksen esityksessä HE 262/2004 vp on sivulla 42 kirjoitettu rikoslain 2 c luvun 6 §:n kohdalla
yhteisestä rangaistuksesta: "Yhteinen rangaistus on kokonaisuus, josta eri rikosten perusteella
määräytyvät osuudet eivät erotu. Jos ehdonalaisten vapauttamisen määräosat haluttaisiin ottaa
kunkin rikoksen osalta erikseen huomioon, tämä voisi tapahtua vain tuomioistuimessa. Tällöin
tuomioistuimille tulisi laatia erityissäännökset, joiden perusteella niiden tulisi ratkaista vapautta-

misaika yhteistä rangaistusta määrättäessä. Tähän ratkaisuun olisi haettava muutosta.” Täytäntöönpanojohtajan mielestä tämä, mitä esityksessä on kirjoitettu määräaikaisen vankeusrangaistuksen kohdalla, ei voi poiketa siitä, kun useammasta rikoksesta on tuomittu yhteinen vankeus, elinkausi.

Eduskunnan lakivaliokunnan mietinnössä hallituksen esityksestä vankeutta ja ehdonalaista vapauttamista koskevaksi lainsäädännöksi LaVM 9/2005 vp on rikoslain 2 c luvun 6 §:n kohdalla kirjoitettu: ”Valiokunnan huomiota on kiinnitetty siihen, että ehdotetun säännöksen vuoksi lukumäärältään ja laadultaan melko vähäisetkin yli 21-vuotiaana tehdyt rikokset saattavat joissain tapauksissa johtaa vankilassaoloajan merkittäväankin pitenemiseen, koska niiden vuoksi tuomittuun ei sovelleta nuoria rikoksentehtyjä koskevia erityisiä määräosia. Valiokunnan mielestä pykälän mukainen suurimman määrääosan soveltamiseen perustuva ratkaisu onkin varsin kaavamainen. Valiokunta ei kuitenkaan pidä käsillä olevaa tietopohjaa riittävänä, jotta se voisi tässä yhteydessä ehdottaa pykälän muuttamista. Sen sijaan valiokunta pitää tarpeellisena, että oikeusministeriö erikseen selvittää, voisiko ehdonalaiseen vapauteen päästäminen pykälässä tarkoitetuissa tilanteissa perustua esimerkiksi siihen, mitä yhteistä vankeusrangaistusta tuomittaessa on pidetty ankarimman rangaistuksen ansaitsevana rikoksena, tai siihen, miten yhteiseen vankeusrangaistukseen johtaneiden rikosten painopiste jollain muulla tavalla arvioituna sijoittuu suhteessa ehdonalaisen vapautumisen määrääosien perusteena oleviin seikkoihin. Jos selvitys osoittaa, että nyt ehdotetusta kaavamaisesta mallista voidaan luopua, tätä tarkoittava esitys on mahdollisimman nopeasti saatettava eduskunnan käsiteltäväksi.” Täytäntöönpanojohtaja kertoo tulkitsevansa niin, että yhteinen määräaikainen vankeus ja yhteinen elinkautinen rangaistus eivät lain mukaan voi täytäntöönpanossa perusteiltaan poiketa toisistaan. Oikeusministeriö ei liene saattanut lakivaliokunnan tarkoittamaa esitystä eduskunnan käsiteltäväksi.

Täytäntöönpanojohtaja kertoo selvityspyyntöön vastatessaan käyneensä keskustelua asiasta täytäntöönpanoyksikössä kolmen täytäntöönpanopäällikön ja kahden notaarin, jotka toimivat täytäntöönpanosta vastaavina virkamiehinä, kanssa. He yhtyivät hänen esittämäänsä.

Täytäntöönpanojohtaja katsoi ([kohta 4](#)), että kantelijan rangaistusaikapäätöksessä ei ole virhettä, vaan että kantelijan rangaistusaikapäätös on tehty rikoslain 2 c luvun 10 §:n 1 momentin ja rikoslain 7 luvun 1 §:n 3 momentin mukaan.

Virastosihteerin selvityksen mukaan kantelija on tehnyt kantelun hänen aikaisimmasta ehdonalaiseen vapauteen päästämisen ajankohdastaan hänen 8.6.2016 hyväksymässään rangaistusaikapäätöksessä. Rangaistusaikojen laskemisessa siirryttiin 1.5.2015 kalenteriaikaan pohjautuvasta menettelystä päivälukuun perustuvaan laskentaan ja rangaistusaikalaskelman sijasta kaikille vankeusrangaistusta suorittaville tehtiin uusi päätös rangaistusajasta. Kantelija on tuolloin saanut 8.6.2016 hänen tekemänsä päätöksen. Virastosihteerin kertoo tällöin toimineensa määräaikaisena täytäntöönpanosta vastaavana virkamiehenä.

Vaasan hovioikeus on 11.10.2012 tuominnut kantelijan yhteiseen elinkautiseen vankeusrangaistukseen murhasta, joka on tehty kantelijan ollessa alle 21-vuotias ja kuudesta muusta rikoksesta, joista yksi on tehty yli 21-vuotiaana. Rikoslain 7 luvun 1 §:n 3 momentin mukaan tuomiin elinkautinen vankeusrangaistus yhteiseksi rangaistukseksi kaikista rikoksista. Rangaistus päätöstä tehdessä ei voi erikseen käsitellä rikoksia tuomioistuimen ratkaisun ollessa yhteinen vankeusrangaistus.

Notaarin lähettämässä kirjoituksessa todetaan, että rikosoikeudellinen järjestelmä suhtautuu lievemmin nuorten tekemiin rikoksiin ja on tarkoituksenmukaista, että nuoret ovat erityisessä asemassa myös rangaistusten täytäntöönpanossa. Nuoren syrjäytymisen ja laitostuomion estämiseksi nuoren vankilassaoloaika pyritään rajoittamaan niin lyhyeksi kuin se on rangaistusjär-

jestelmän yleisen hyväksyttävyyden perusteella mahdollista. Alle 21-vuotiaana rikoksensa tehneen tulee voida päästä ehdonalaiseen vapauteen aikaisemmin kuin vanhemman rikosentekijän. Perustuslakivaliokunnan lausunnon mukaan nuoria koskevat erityissäännökset ovat perustuslain näkökulmasta mahdollisia harkituin perustein (PeVL 21/2005 vp – HE 262/2004 vp).

Lakiteksti laaditaan niin kuin tekijä tekisi yhden rikoksen, josta hänet sitten tuomitaan. Kuitenkin käytännössä ihminen voi olla samaan aikaan syytettynä useammasta rikoksesta ja tekijä tuomitaan kaikista rikoksista yhteiseen rangaistukseen. Rikoslain 7 luvun 1 §:n 2 momentin nojalla, jos jostakin rikoksesta olisi tuomittava vankeutta ja yhdestä tai useammasta muusta rikoksesta sakkoa tai rikesakko, tuomioistuin saa tuomita kaikista rikoksista yhteisen vankeusrangaistuksen. Yhteisen vankeusrangaistuksen määräämistä koskevien säännösten esitöiden mukaan sakkorangaistuksen sisällyttämistä yhteiseen vankeusrangaistukseen voidaan pitää hyväksyttävänä lähinnä silloin, kun se olisi tuomitun edun mukaista. Tällaisia tilanteita olisivat esimerkiksi sakkorangaistuksen sisällyttäminen yhteiseen vankeusrangaistukseen tilanteessa, jossa tekijä on syyllistynyt rikossarjaan eikä se sanottavasti vaikuta rangaistuksen määrään, sekä tilanne, jossa syytetty tuomitaan huomattavan pitkään vankeusrangaistukseen (HE 40/1990 vp s. 28).

Ratkaisussa KKO 2004:137 tarkasteltiin edellä mainittua hallituksen esitystä ja todettiin: "Oikeuskäytännössä rikoslain 7 luvun 1 §:n 2 momenttia on pääsääntöisesti sovellettu siten, että kaikista samalla kertaa tuomittavana olevista rikoksista on tuomittu yhteinen vankeusrangaistus riippumatta siitä, liittyivätkö teot toisiinsa vai eivät. Sakkorangaistuksen sisällyttämisellä yhteiseen vankeusrangaistukseen on yleensä ollut vain vähäinen vaikutus tuomitun vankeusrangaistuksen pituuteen. Näin ollen vakiintunutta käytäntöä voidaan pitää lakia säädettäessä asetettujen, syytetyn etua painottavien tavoitteiden mukaisena, vaikka erillisen sakkorangaistuksen tuomitsemisesta on pääosin luovuttu". Korkein oikeus ratkaisussaan katsoi menettelyn hyväksyttäväksi.

Sakkorangaistuksen ei katsota vaikuttavan merkittävästi tuomitun rangaistuksen pituuteen, mutta sen merkitys nousee esiin rangaistuksen täytäntöönpanossa. Yhteiseen rangaistukseen sisältyvä sakkorikos voi vaikuttaa ehdonalaiseen vapautumiseen ja varsinaiseen vankilassaolon keston. Rikoslain 2 c luvun 6 §:n mukaan, jos yhteistä vankeusrangaistusta suorittavan eri rikokset johtaisivat 5 §:n 2 momentissa tarkoitettujen eri määräosien soveltamiseen, tuomittu päästetään ehdonalaiseen vapauteen niistä suuremman mukaan. Lievä maksuvälinepetos voi muiden rikosten joukossa johtaa ankaramman määräosan käyttöön. Menettely saattaa tuntua tuomitusta epäoikeudenmukaiselta. Ajatuksena kuitenkin on, että yhteinen vankeusrangaistus on yksi kokonaisuus eikä eri rikoksista määrätä erillistä yksikkörangaistusta. Sen johdosta on perusteltua soveltaa yhtä murto-osaa. Lainsäätäjät ovat tietoisesti päätyneet ankaramman määräosan vaihtoehdon käyttömalliin.

Tämä on asia, johon on kiinnitetty huomiota, kun nuorten rikosentekijöiden vapauttamista ja ehdonalaista vapauttamista yhteisestä vankeusrangaistuksesta on käsitelty. Vuonna 2005 laki-valiokunta on vankeuslakia koskevassa kannanotossaan tuonut esille, että melko vähäisetkin yli 21-vuotiaana tehdyt rikokset saattavat joissakin tapauksissa johtaa vankilassaoloajan merkittävään pitenemiseen, koska niiden vuoksi nuoreen ei sovelleta nuoria rikosentekijöitä koskevaa eri määräosaa. Valiokunta piti ratkaisua kovin kaavamaisena, mutta sillä ei ollut esittää ratkaisua ongelmaan. Valiokunta kuitenkin piti tarpeellisena, että oikeusministeriössä selvitetään esimerkiksi, voisiko ehdonalaiseen vapauteen päästäminen perustua siihen, mitä yhteistä vankeusrangaistusta tuomittaessa on pidetty ankarimman rangaistuksen ansaitsevana rikoksena. Valiokunnan mukaan, jos selvitys antaisi mahdollisuuden luopua kaavamaisesta mallista, esitys asiasta olisi tuotava mahdollisimman pian eduskunnan käsiteltäväksi (LaVM 9/2005 vp – HE 262/2004 vp, s. 4–5).

Hallituksen esityksen mukaan nuorten rikoksenteekijöiden ehdonalaisen vapauttamisen säännösten uudistuksen lähtökohtana oli yhdenvertaisuus ja silloiseen järjestelmään sisältyvien perusteettomien erojen poistaminen (HE 262/2004 vp, s. 33). Hallituksen esityksessä on käyty läpi, kuinka elinkautiseen vankeusrangaistukseen tuomittujen nuorten aikaisin mahdollinen vapauttamisajankohta tulisi olla alhaisempi vastaavalla tavalla kuin määräaikaiseen rangaistukseen tuomittujen nuorten (HE 262/2004 vp, s. 34). Vankeuslaki ja siihen liittyvät rikoslain muutokset astuivat voimaan 1.10.2016, mutta kaavamainen määrittely jäi voimaan. Mahdollinen oikeusministeriön selvitys ei ainakaan tässä vaiheessa tuonut muutosta lainkohtaan.

Rikoslain 7 luvun 1 §:n 3 momentin mukaan, jos jostakin rikoksesta olisi tuomittava elinkautinen vankeusrangaistus, tuomitaan elinkautinen vankeusrangaistus yhteiseksi rangaistukseksi kaikista rikoksista. Säännöksen katsotaan koskevan yhteisen rangaistuksen määräämistä usean rikoksen tilanteessa. Tuomioistuin tuomitsee kaikista käsiteltävinä olevista rikoksista yhteiseksi rangaistukseksi elinkautisen vankeusrangaistuksen. Selvityksenantajan mukaan lainkohta ilmentää ajatusta, että elinkautista rangaistusta ei voi enää koventaa (ks. Jussi Matikkala: Rikosoikeudellinen seuraamusjärjestelmä. Helsinki 2010. s. 30–35). Säännöksen teksti on muotoiltu vuonna 1990, jolloin voimassa ei vielä ollut 10 tai 12 vuoden minimiaikaa ehdonalaiseen vapautteen päästämiseksi. Hallituksen esitykseen mukaan: 3 mom. Niitä tapauksia varten, joissa syytetty olisi tuomittava jostakin rikoksesta elinkautiseen vankeusrangaistukseen, momenttiin ehdotetaan otettavaksi säännös, jonka mukaan kaikista rikoksista olisi tuolloin tuomittava yhteiseksi rangaistukseksi elinkautinen vankeusrangaistus. Asiallisesti säännös vastaa nykyistä 7 luvun 4 §:n säännöstä, jonka mukaan elinkautinen vankeusrangaistus käsittää kaikki muut vankeusrangaistukset ja sakot" (HE 40/1990 vp, s. 28).

Elinkautinen vankeusrangaistuksen määräämisessä ei ole kysymys yhteisen rangaistuksen normaalitapauksesta, koska muiden rikosten vaikutuksesta rangaistus ei voi enää ankaroitua. Muut rikokset ovat kuitenkin osa tuomiota. Elinkautisvangin ehdonalaista vapauttamista harkittaessa kiinnitetään huomiota kaikkiin elinkautiseen tuomioon sisältyviin rikoksiin (rikoslaki 2 c luku 10 § 2 momentti).

Rikoslain 2 c luvun 10 §:n 1 momentin säännös elinkautiseen vankeuteen tuomitun vapauttamisesta on sanamuodoltaan selvä. Jos säännöstä kuitenkin tulkitsee systemaattisen tulkinnan kautta ja säännöstä tarkastellaan osana laajempaa kokonaisuutta, se voidaan katsoa kirjoitetuksi teknisesti rikoslaille ominaisella tavalla; kuin tekijä syyllistyisi vain yhteen rikokseen. Tulkintaa puoltaa muun muassa se, että nimenomaisesta säännöksestä tai lain esitöistä ei ilmene, miten aikaisimman ehdonalaisen vapautumisen ajankohta lasketaan tilanteessa, jossa elinkautiseen yhteiseen rangaistukseen sisältyy esimerkiksi kaksi murhaa; toinen tehty 20-vuotiaana ja toinen yli 21-vuotiaana. Kumman rikoksen perusteella ehdollisen vapautumisen vähimmäisaika lasketaan? Tilanteen ratkaiseminen edellyttää tarkastelua yhteisen rangaistuksen määräämisestä. Mainitun pykälän soveltamisessa tulisi ottaa huomioon yhdenvertainen nuorten kohtelu, jota hallituksen esityksessä edellytettiin.

Rikoslain 7 luvussa on säännökset yhteisestä rangaistuksesta ja siihen kuuluu myös säännös elinkautisen vankeusrangaistukseen tuomitun yhteisestä rangaistuksesta. Tulkinta, jonka mukaan nuoreen elinkautisvankiin ei sovellettaisi rikoslain 2 c luvun 6 §:n lähtökohtia ehdonalaista vapauttamista yhteisestä vankeusrangaistuksesta, ei ole selvityksenantajan mukaan perustuslain kannalta ongelmaton. Perustuslain 6 §:n nojalla ihmiset ovat yhdenvertaisia. Ketään ei saa ilman hyväksyttävää perustetta asettaa eri asemaan esimerkiksi iän perusteella. Kysymykseksi nousee, miksi elinkautista vankeusrangaistusta yhteisenä rangaistuksena suorittavan nuoren tulisi vapautua tekonsa perusteella eri peruseriaatteella kuin nuoren, joka on tuomittu samoilla tekoajoilla samalla kertaa kahdesta tai useammasta rikoksesta määräaikaiseen yhteiseen vankeusrangaistukseen?

Nuori, joka on tuomittu 20-vuotiaana tehdystä taposta ja yli 21-vuotiaana tehdystä lievästä maksuvälinepetoksesta 12 vuoden yhteiseen vankeusrangaistukseen, pääsee voimassa olevan lain nojalla ehdonalaiseen vapauteen vankeinhoidollisesti ensikertaisena kuuden vuoden jälkeen. Hänen sovelletaan yli 21-vuotiaana rikoksensa tehneen määräosaa (1/2) eikä erityiskohtelun osoittavaa, alle 21-vuotiaan rikoksensa tehneen määräosaa (1/3). Sakkorikos vaikuttaa näin. Samassa tilanteessa oleva nuori, jonka henkirikoksen rikosnimike on muuttunut murhaksi, voi päästä lausuntopyynnössä esitetyn tulkinnan mukaan vapauteen lievemmän, alle 21-vuotiaana nuorena tehdyn rikoksen säännön nojalla kymmenen vuoden vankilassaolon jälkeen eikä yhteisen rangaistuksen edellyttämän lähtökohdan perusteella kahdentoista vuoden vähimmäisajalla. Joku voisi jopa sanoa, että tässä tilanteessa olisi kannattavampi tehdä murha kuin tappo, koska se johtaa nuorelle sovellettavaan erityiskohteluun.

Prosessioikeuteen luetaan kuuluvaksi täytäntöönpanoa koskevat säännökset. Prosessioikeudessa vaaditaan todellista tasa-arvoisuutta ja prosessin tulee ilmentää perus- ja ihmisoikeuksia kunnioittavia päämääriä. Tilanne, jossa ilman lainsäätäjän perusteluja vakavaan henkirikokseen syyllistynyt nuori katsotaan tekonsa takia asettuvan täytäntöönpanossa suojatumpaan asemaan kuin myös henkirikokseen syyllistynyt mutta lievempään rikosnimikkeeseen tuomittu nuori, on ristiriidassa edellä mainittujen vaatimusten kanssa. Jos tarkoituksena on ollut määrittää nuorten elinkautiseen vankeusrangaistukseen tuomittujen kohdalla erityiskohtelu, siitä tulisi olla laissa tarkentavia säännöksiä, kuten lakivaliokuntakin omassa kannanotossaan ehdonalaiseen vapauttamiseen yhteisestä vankeusrangaistuksesta on esittänyt. Nykyisessä tilanteessa tämä kohtelu ei selviä lainkohdasta.

Hallinnon oikeusperiaatteisiin kuuluu, että viranomaisen toimien on oltava puolueettomia ja niiden on suojattava oikeusjärjestyksen perusteella oikeutettuja odotuksia. Perustuslain 106 §:n mukaan tuomioistuimella on yksittäisessä jutussa oikeus antaa etusija perustuslain säännökselle, jos lain säännöksen soveltaminen olisi ilmeisessä ristiriidassa perustuslain kanssa. Perusoikeusmyönteisen laintulkinnan periaate koskee tuomioistuinten ohella myös hallintoviranomaisia (HE 309/1993). Perusoikeussäännösten asemaa viranomaistoiminnassa suoraan sovellettavina normeina vahvistaa perustuslain 22 §:ssä säädetty velvollisuus turvata perusoikeuksien ja ihmisoikeuksien toteutuminen. Turvaamisvelvoite sitoo julkista valtaa sen kaikessa toiminnassa, niin lainsäädännössä, hallinnossa kuin lainkäytössä. Täytäntöönpanoyksikössä on katsottu tulkittavan lakia 10 ja 12 vuoden vähimmäisajan määrittelyssä yhteisessä rangaistuksessa johdonmukaisesti sille, mitä yhteisen määräaikaisten vankeusrangaistusten osalta on määräosan määräytymisestä säädetty. Vapaudenmenetyksellä merkitsee puuttumista perustuslain suojaamaan henkilökohtaiseen vapauteen, eikä kenenkään vapautta saa riistää ilman laissa säädettyä perustetta. Kantelijan kokemus epäoikeudenmukaisuus on varmasti ymmärrettävä ja se on lakivaliokunnan kiinnittämä "epäkohta". Täytäntöönpanoyksikössä on kuitenkin sovellettu voimassa olevaa lakia yhdenvertaisesti kaikkiin nuoriin rikosnimikettä ja siihen liittyvää rangaistusta erittelemättä, koska voimassa olevassa laissa ei ole säännöksiä vapautumisen perustamista tai painottumista yhteisen rangaistuksen päärikokseen. Lain soveltamisen tarkastelussa tulee ottaa huomioon, että yksilön kokemus epäoikeudenmukaisuus voi olla vastakkain koko erityisryhmälle säädetyn lain kanssa. Se edellyttää perusoikeuksien punnintaa, kenen näkökulmasta epäoikeudenmukaisuus tapahtuu.

Olisi ehkä aiheellista keskustella, tulisiko tuomarin omassa harkinnassaan ottaa täytäntöönpanollinen tilanne erikseen huomioon. Säännöksiä tulisi joka tapauksessa tarkistaa, jotta ne eivät jätä tilaa tämän kaltaiselle tulkintanäkemyserolle ja perusoikeuksien punninnalle.

Rikosseuraamuslaitoksen keskushallintoyksikkö on lausunnossaan todennut ([kohta 1](#)), että vankeutta voidaan tuomita joko määräajaksi tai elinkaudeksi. Rikoslain 7 luvun 1 § käsittelee yhteistä vankeusrangaistusta. Jos joku on tuomittava samalla kertaa kahdesta tai useammasta

rikoksesta vankeusrangaistukseen, hänet tuomitaan rikoksista yhteiseen vankeusrangaistukseen, jollei muualla laissa toisin säädetä. Lisäksi jos jostain rikoksesta olisi tuomittava vankeutta ja yhdestä tai useammasta muusta rikoksesta sakkoa, saa tuomioistuin tuomita kaikista rikoksista yhteisen vankeusrangaistuksen. Pykälän 3 momentin mukaan yhteiseksi rangaistukseksi kaikista rikoksista tuomitaan elinkautinen, jos jostakin rikoksesta olisi tuomittava elinkautinen.

Vaasan hovioikeus on tuomiolauselmasta ilmenevällä tavalla tuominnut seitsemästä kantelijan syyksi luetusta rikoksesta yhteisen vankeusrangaistuksen, joka on elinkautinen. Elinkautista ei siten ole tuomittu vain murhasta, vaan myös kantelijalle syyksi luetusta lievästä maksuvälinepetoksesta. Muu tulkinta olisi täytäntöönpanoyksikön näkemyksen mukaan kantelijan tuomiolauselman ja 7 luvun 1 §:n 3 momentin vastainen.

Kantelija on tehnyt syyksi luetuista rikoksistaan murhan alle 21-vuotiaana ja lievän maksuvälinepetoksen 21 vuotta täytettyään. Rikoslain 2 c luvun 10 § on kirjoitettu yksikössä "kahtakymmentäyhtä vuotta nuorempana tehdystä rikoksesta elinkautiseen vankeuteen tuomittu vanki voidaan päästää ehdonalaiseen vapauteen aikaisintaan, kun vankilassaoloaika on kertynyt kymmenen vuotta" Kuten täytäntöönpanoyksikkö on selvityksessään tuonut esille, lainkohdassa ei ole eroteltu yhdestä rikoksesta tuomittua elinkautista rangaistusta ja useammasta rikoksesta tuomittua yhteistä elinkautista rangaistusta. Pykälän on katsottu kattavan molemmat tilanteet, koska toisinkaan ei ole säädetty. Täytäntöönpanoyksikkö on selvityksissään katsonut yksikkömuotoisen kirjoitusasuun "rikoksesta" olevan lakitekniinen eikä yhteisen elinkautisen vankeusrangaistuksen osalta vain syyksi luettuun murharikokseen viittaava. Täytäntöönpanoyksikkö on siis tulkinnut "rikoksesta elinkautiseen vankeuteen tuomittu" tarkoittavan, että yhteisessä elinkautisessa vankeusrangaistuksessa kaikki syyksi luetut rikokset on täytynyt tehdä alle 21-vuotiaana, jotta ehdonalaisen vapauttamisen aikaisin ajankohta voisi olla 10 vuoden vankilassaoloajan jälkeen.

Täytäntöönpanoyksikkö on selvityksissään perustellut näkemystään muun ohella 2 c luvun 10 §:n yksikkömuotoisen kirjoitusasuun ja rangaistusaikojen laskemista koskevan rikoslain systematiikan ja lain esitöiden (erityisesti HE 262/2004) sekä oikeuskirjallisuuden perusteella. Täytäntöönpanoyksikkö on myös viitannut oikeuskirjallisuuteen, jonka mukaan 7 lukua ei sovelleta silloin, kun henkilön katsotaan täyttäneen vain yhden tunnusmerkistön edellytykset.

Keskushallintoyksikkö toteaa (kohta 2), että täytäntöönpanoyksikkö on tulkinnut 2 c luvun 10 §:n sanan "rikos" viittaavan yhteisessä elinkautisessa vankeusrangaistuksessa mihin tahansa syyksi luettuun rikokseen kuten tulkitaan määräaikaisenkin vankeusrangaistuksenkin kohdalla.

Täytäntöönpanoyksikön selvitysten mukaan rikoslain 2 c luvun 6 §:n merkitys johtuu siitä, että täytäntöönpanoyksikön näkemyksen mukaan rikoslain eri lukujen ja saman luvun eri pykälien tulisi olla johdonmukaisia keskenään. Selvityksessä 1 ja sen liitteessä on esimerkein perustellen tuotu esille systematiikasta juontuvat yhdenvertaiseen kohteluun perustuvat näkökohdat valitun tulkintavan perusteluina. Täytäntöönpanoyksikkö on katsonut tulkitsevansa lakia elinkautisvankien 10 ja 12 vuoden ehdonalaisen alkamisajan määrittelyssä siten, että tulkinta olisi johdonmukainen sen suhteen, mitä yhteisen määräaikaisten vankeusrangaistusten osalta on määräosan määräytymisestä säädetty, jottei ilman lainsäätäjän perusteluja murhaan syyllistynyt nuori katsottaisi tekonsa takia asettuvan täytäntöönpanossa suojatumpaan asemaan kuin tappoon tuomittu nuori. Näiltä osin täytäntöönpanoyksikkö on viitannut hallituksen esitykseen HE 262/2014 sekä perustuslain säännöksiin ja yhdenvertaisuuden vaatimuksiin. Esille on tuotu myös se, että 10 ja 12 vuoden vankilassaoloajat elinkautisvangeille on valittu aikanaan lakiin johdettuina juuri määräaikaisten vankeusrangaistusten määräosista.

Keskushallintoyksikkö toteaa, että yhteisestä määräaikaisesta vankeusrangaistuksesta säädetään 2 c luvun 6 §:ssä ja sen osalta hallituksen esityksessä HE 262/2004 (s. 42 alkaen) on arvioitu tilanteita, joissa jokin yhteisen vankeusrangaistuksen rikoksista on saatettu tehdä alle 21-vuotiaana ja jokin tätä vanhempana. Hallituksen esityksessä on todettu: "Jos kuitenkin yhteiseen rangaistukseen sisältyy yksi yli 21-vuotiaana tehty rikos, rikosentekijän ehdonalainen vapauttaminen ei enää tapahtuisi nuoria koskevan säännöksen perustella. Vaikka rikos olisi melko vähäinen, sen vaikutus suoritettavan laitospäätöksen pituuteen voi olla ajallisesti merkittävä..." Nimenomaisesti on myös todettu, että lievempää tulkintaa (ns. alinta määräosan soveltamisesta) "ei voitaisi pitää asianmukaisena esimerkiksi silloin, kun yhteisessä rangaistuksessa yksi alle 21-vuotiaana tehty rikos riittäisi alentamaan yli 21-vuotiaana tehdyn rikossarjan..."

Keskushallintoyksikkö toteaa, että rikoslain 2 c luvun 6 §:ssä käsitellään yhteisen vankeusrangaistuksen määräosia, joita ei sellaisenaan sovelleta elinkautiseen vankeuteen. Täytäntöönpanoyksikön selvityksen perusteella kyse onkin ollut analogisesta tulkinnasta: kun nuorten määräaikaiseen vankeusrangaistukseen tuomittujen kohdalla yhdenkin yli 21-vuotiaana tehdyn rikoksen on katsottu estävän aiempaa vapauttamista koskevan määräosäsäännöksen soveltamisen, niin myös nuorten elinkautisvankien kohdalla yhdenkin yli 21-vuotiaana tehdyn rikoksen tulisi estää ehdonalaista vapauttamista koskevan 10-vuoden vankilassaoloajan säännöksen soveltamisen.

Täytäntöönpanoyksikkö on selvityksissään tuonut myös esille, että lakivaliokunta on vuonna 2005 kiinnittänyt asian ongelmallisuuteen huomiota, kun nuorten rikosentekijöiden vapauttamista ja ehdonalaista vapauttamista yhteisestä vankeusrangaistuksesta on käsitelty (HE 262/2004 ja LaVM 54/2010). Lakivaliokunta piti kaavamaisena sitä, että melko vähäisetkin yli 21-vuotiaana tehdyt rikokset saattavat jossain tapauksissa johtaa vankilassaoloajan merkittävään pitenemiseen. Täytäntöönpanoyksikön eikä myöskään keskushallintoyksikön tiedossa ole, että oikeusministeriö olisi tehnyt lakivaliokunnan edellyttämää selvitystä tai että vallitsevaan tilaan olisi tullut muutosta.

Täytäntöönpanoyksikkö on selvityksistään ilmenevällä tavalla katsonut, että täytäntöönpanoviranomainen ei voi purkaa tuomioistuimen ratkaisua syyksi luetuista rikoksista ja niistä tuomitusta rangaistuksesta sen perusteella, mitä kustakin rikoksesta erikseen tuomittuna olisi voinut seurata. Kun tuomioistuin on tuominnut kaikista rikoksista yhteisen (elinkautisen) vankeusrangaistuksen, rangaistusaikapäätöksessä ei voida käsitellä syyksi luettuja rikoksia erikseen.

Keskushallintoyksikkö toteaa (kohta 3), että saatujen selvitysten perusteella kantelija on annettu muutoksenhakuosoitus, mutta hän ei ole vaatinut rangaistusaikapäätökseen oikaisua eikä valittanut hallinto-oikeuteen.

Rikosseuraamuslaitoksen keskushallintoyksikkö toteaa (kohta 5), että täytäntöönpanoyksikön suorittamassa lisätarkastuksessa on tullut ilmi eräs toinen elinkautisvanki, jonka tilanne on tuomion suhteen samankaltainen kuin kantelijan. Tällä toiselle vangille on vuonna 2012 ensin laskettu aikaisimmaksi vapauttamisajankohdaksi 12 vuotta, mutta tuolloin ylitäytäntöönpanosta vastanneen Rikosseuraamuslaitoksen keskushallintoyksikön oikeudellisen yksikön johtajan linjauksella vapauttamisajankohdaksi määriteltiin 10 vuotta. Tämän toisen vangin osalta yksikön johtaja teki siis yksittäistapauksellisen ratkaisun: vaikka vangin elinkautiseen sisältyi rikoksia, jotka oli tehty yli 21-vuotiaana, ei niillä ollut merkitystä vankilassaoloajan kertymisen määrittelyssä, vaan ratkaisevaa oli ainoastaan murhaan syyllistyminen alle 21-vuotiaana. Rikoslain 2 c luvun 10 §:n "Rikoksesta elinkautiseen vankeuteen tuomittu..." katsottiin viittaavan siis vain murhaan eikä muihin yhteisen rangaistuksen rikoksiin, koska vain murhan syyllistymisen johdosta elinkautiseen tuomitseminen ylipäänsä on mahdollista.

Täytäntöönpanoyksikkö on selvityksessään 3 pitänyt ongelmallisena, että kyseinen tulkinta on annettu yhteen yksittäistapaukseen eikä sitä ole aikanaan esimerkiksi kirjallisesti valtakunnallisena ohjeena tiedotettu rangaistusaikoja tuolloin laskeville. Täytäntöönpanoyksikkö on myös viitannut siihen, että välittömästi rangaistuksen pituuteen vaikuttavasta päätöksenteosta ja sen perusteista tulisi säätää lailla.

Keskushallintoyksikkö toteaa johtopäätöksinä ja toimenpiteinä (kohta 4), että asiassa on kyse siitä, onko kantelijan kohdalla sovellettava rikoslain 2 c luvun 10 §:ssä tarkoitettua 10 vuoden vankilassaoloaikaa vai 12 vuoden vankilassaoloaikaa. On ymmärrettävää, että elinkautisvangista tuntuu kohtuuttomalta, jos yksi lievä maksuvälinepetos sakkorikoksena voi vaikuttaa elinkautisesta ehdonalaiseen vapauttamisen aikaisimpaan ajankohtaan nostoen sen kymmenestä vuodesta kahteentoista.

Keskushallintoyksikön ymmärryksen mukaan ongelma kulminoituu siihen, ettei rikoslaissa ole yksiselitteisesti säädetty siitä, mitä elinkautinen yhteisenä vankeusrangaistuksena täytäntöönpanossa tarkoittaa ei 7 luvussa eikä toisaalta myöskään 2 c luvussa ole käsitelty asiaa.

Keskushallintoyksikkö toteaa, että sisällöllisesti rikoslain 7 luvussa ei 1 §:n 3 momenttia lukuun ottamatta mitenkään muutoin mainita elinkautista, vaan kaikki muut pykälät koskevat määräaikaisia yhteisiä vankeusrangaistuksia. Rikoslain 7 luku myös sisällöllisesti käsittelee pikemminkin sitä, miten tuomioistuin rangaistuksen määrää ja mittaa, eikä niinkään täytäntöönpanoa ja rangaistusajan tai vankilassaoloajan laskentaa. Keskushallintoyksikkö kuitenkin yhtyy täytäntöönpanoyksikön tulkintaan siitä, että elinkautista ei ole tuomittu kantelijalle vain murhasta, vaan kaikista hänen syyksi luetuista rikoksistaan ja siten myös yli 21-vuotiaana tehdystä lievästä maksuvälinepetoksesta. Vaikka elinkautiseen vankeusrangaistukseen tuomitseminen voi tulla kyseeseen vain syyllistyttyessä murhaan, on elinkautinen tuomittu kantelijalle myös syyllistymisestä lievästä maksuvälinepetoksesta, tätä yhteinen rangaistus tarkoittaa. Muu tulkinta olisi myös keskushallintoyksikön näkemyksen mukaan kantelijan tuomiolauselman ja rikoslain 7 luvun 1 §:n 3 momentin vastainen.

Toinen asia on se, voidaanko vankilassaoloajan pituutta 10 vai 12 vuotta ratkaista rikoslain lukujen ja lukujen pykälien systemaattisella tulkinnalla ja perustella analogisella tulkinnalla siitä, mitä alle 21-vuotiaana tehdyistä yhteisistä määräaikaisista vankeusrangaistuksista on säädetty.

Hallituksen esityksessä (HE 262/2014) on s. 33 elinkautisen vankeuden kohdalla vain lyhyesti todettu, että "Nuorten aikaisin mahdollinen vapauttamisajankohta olisi alhaisempi vastaavalla tavalla kuin määräaikaisissa rangaistuksissa. Kahtakymmentäyhtä vuotta nuorempana tehdystä rikoksesta elinkautiseen vankeuteen tuomittu voitaisiin päästää ehdonalaiseen vapauteen aikaisintaan hänen suoritettuaan rangaistuksesta kymmenen vuotta."

Rikoslain 2 c luvun 6 § otsikonmukaisesti käsittelee ehdonalaista vapauttamista yhteisestä vankeusrangaistuksesta, mutta pykälän sisältö koskee vain määräaikaisena tuomittua yhteistä vankeusrangaistusta. Pykälän sisällössä ei ole mitään, mikä tulisi suoraan sovellettavaksi elinkautisvangin kohdalla ja saatujen selvitysten perusteella kantelijan rangaistusaikapäätöksessä onkin ollut kyse pykälän perusperiaatteen huomioimisesta täytäntöönpanoyksikön analogisessa tulkinnassa.

Rikoslain 2 c lukua on sittemmin muutettu (HE 54/2010 ja LaVM 15/2010). Näistäkään esitöistä ei sinällään selviä vastausta nyt kyseessä olevaan kysymykseen. Lakimuutoksessa säilytettiin alle 21-vuotiaana rikoksensa tehneen elinkautisvangin aikaisin mahdollisuus hakea päästämistä ehdonalaiseen vapauteen 10 vuodessa. Muutoin 2 c luvun muutoksissa keskeisenä tavoitteena oli täsmentää 2 c luvun säännöksiä siten, että rangaistusten laskutapa määräytyisi kaikissa tapauksissa yksiselitteisesti.

Täytäntöönpanoyksikkö on selvityksissään lähtenyt siitä, että voimassaolevaa lakia tulee soveltaa yhdenvertaisesti kaikkiin nuoriin rikosnimikettä ja siihen liittyvää rangaistusta erittelemättä, koska voimassa olevassa laissa ei ole säännöksiä vapautumisen perustumisesta tai painottumisesta yhteisen rangaistuksen päärikokseen. Keskushallintoyksikkö katsoo, että voimassaolevan lain soveltamista voidaan pohtia myös elinkautisvankien keskinäisen oikeudenmukaisuuden toteutumisen ja edelleen alle 21-vuotiaina murhan tehneiden elinkautisvankien keskinäisen oikeudenmukaisuuden toteutumisen näkökulmasta. Ei ole yksiselitteistä, voidaanko elinkautisen vankeusrangaistuksen soveltamiskysymyksissä hakea johdantoa määräaikaisia vankeusrangaistuksia koskevasta soveltamisesta ja systematiikasta.

Keskushallintoyksikön näkemyksen mukaan lopulta ratkaisevaa on vain 2 c luvun 10 §:n sanamuodon tulkinta. Johdantoa ei tarvitse hakea 2 c luvun 6 §:stä asti, vaan kysymys voidaan pelkistää siihen, mihin "rikoksesta elinkautiseen vankeuteen tuomittu" sanan katsotaan viittaavan. Koska muuta ei ole säädetty, on perusteltua katsoa sen viittaavan yhteisenä rangaistuksena tuomittuun elinkautisen vankeuden kaikkiin rikoksiin. Vaihtoehtoinen tulkinta, jossa kohta viittaisi vain yhteisen elinkautisen rangaistuksen murharikokseen tarkoittaisi, että nuorten elinkautisvankien kohdalla on ollut tarkoituksena määrittää erityiskohtelu. Keskushallintoyksikölle on jäänyt vaikutelma, että tämä on voinut hyvinkin olla lainsäätäjän tarkoitus, mutta ongelmallista on, ettei tällainen tarkoitus selkeästi ilmene 2 c luvun 10 §:stä eikä esitöistä. Edes siihen ei ole otettu kantaa, kumpaa vankilassaoloaikaa tulisi soveltaa, jos yhteinen elinkautinen olisi tuomittu syyllistymisestä kahteen murhaan, joista on tehty alle 21-vuotiaana ja toinen yli 21-vuotiaana.

Mikäli katsottaisiin, ettei yhteiseen elinkautiseen vankeuteen sisältyvillä yli 21-vuotiaana tehdyillä muilla rikoksilla ole vankilassaoloajan kannalta merkitystä, vaan ratkaisevaa olisi ainoastaan murhaan syyllistyminen alle 21-vuotiaana, ei keskushallintoyksikön näkemyksen mukaan kantelijan rangaistusaikapäätöstä tehtäessä ole toimittu virheellisesti, koska säännöksen soveltaminen ilmiselvästi vaatii tulkintaa ja täytäntöönpanoyksikön tavoite ja pyrkimys on ollut heidän näkökulmastaan yhdenmukaiseen ja -vertaiseen soveltamiseen. Asia on jäänyt täytäntöönpanoyksikön tulkinnan varaan, koska kantelija ei ole hakenut rangaistusaikapäätökseen muutosta eikä tätä soveltamiskysymystä ole saatu esimerkiksi aluejohtajan tai hallinto-oikeuden ratkaistavaksi.

Ratkaistaessa sitä onko kantelijan kohdalla sovellettava 10 vuoden vankilassaoloaikaa vai 12 vuoden vankilassaoloaikaa, ei kuitenkaan voida olla ottamatta huomioon edellä mainittua aiempaa linjausta, jossa toiselle vastaavanlaisessa tilanteessa olleelle elinkautisvangille on sovellettu 10 vankilassaoloaikaa. Yhdenvertaisen kohtelun vuoksi lakia tulee soveltaa samalla tavalla myös kantelijan kohdalla. Epäselvässä tulkintatilanteessa tulee valita lievempi, kantelijalle edullisempi tulkintatapa, koska keskushallintoyksikön näkemyksen mukaan ei ole perusteltua saattaa kantelijaa huonompaan asemaan verrattuna tähän toiseen elinkautisvankiin. Painoarvoa tulee siten antaa enemmän elinkautisvankien alle 21-vuotiaina murhan tehneiden elinkautisvankien keskinäiselle yhdenvertaisuudelle kuin kaikkien alle 21-vuotiaana rikoksensa tehneiden keskinäiselle yhdenvertaisuudelle. Lain ollessa epäselvä, etenkin kun kyse on rikoslain epäselvyydestä, on myös perusteltua tulkita ja soveltaa lakia tuomitun eduksi.

Keskushallintoyksikkö saattaa oikeusministeriön tietoon ja harkittavaksi, onko rikoslaissa syytä täsmentää sitä, millä perusteella ehdollisen vapautumisen aikaisin mahdollinen ajankohta ratkaistaan, kun yhteiseen elinkautisen rangaistukseen sisältyy sekä alle että yli 21-vuotiaana tehtyjä rikoksia.

Keskushallintoyksikkö edellyttää, että kantelijan rangaistusaikapäätös ratkaistaan uudelleen huomioiden mitä hallintolain 8 luvussa päätöksessä olevan virheen korjaamisesta viranomaisen aloitteesta on säädetty. Tässä tapauksessa päätöksen korjaaminen tapahtuu siis kantelijan

eduksi. Täytäntöönpanoyksikköä pyydetään ilmoittamaan 31.12.2018 mennessä toimenpiteistään kantelijan rangaistusaikapäätöksen korjaamisessa.

3.3 Kannanotto

Kantelijan elinkautiseen vankeusrangaistukseen sisältyy rangaistus myös kuudesta muusta rikoksesta, joista yhteen, lievään maksuvälinepetokseen kantelija syyllistyi 23.5.2011 ollessaan täyttänyt 21 vuotta. Murhaan syyllistyessään kantelija oli 20-vuotias. Kantelijan aikaisin mahdollinen vapauttamisajankohta on laskettu 12 vuoden mukaan ollen 4.6.2023.

Tapauksen kysymyksenasettelu on oikeudellisesti varsin yksinkertainen. Asiassa on ratkaisevaa se, mitä rikoslain 2 c luvun 10 §:n 1 momentissa katsotaan tarkoitettavan sillä, että henkilö on 21 vuotta nuorempana tehdystä rikoksesta tuomittu elinkautiseen vankeuteen, jolloin hänen aikaisin vapauttamisajankohtansa olisi kymmenen vuoden vankilassaoloajan jälkeen. Kantelija katsoo, että asiassa on ratkaisevaa se, minkä ikäisenä hän on syyllistynyt siihen rikokseen, josta hänelle on tuomittu elinkautinen vankeusrangaistus. Täytäntöönpanoyksikkö taas katsoo, että kantelijan olisi täytynyt syyllistyä alle 21-vuotiaana kaikkiin niihin rikoksiin, joista hänelle on määrätty elinkautinen vankeusrangaistus yhteisenä rangaistuksena. Lain esitöiden perusteluissa (HE 263/2004 vp, s. 47) ei ole todettu mitään lisää siihen, mitä asiasta on todettu itse pykälässä.

Elinkautinen vankeusrangaistus voidaan tuomita vain kaikkein vakavimmista rikoksista ja käytännössä kaikki tuomiot ovat tulleet murhista, kuten kantelijankin tapauksessa. Elinkautiseen vankeusrangaistukseen ei voida tuomita henkilöä, joka on ollut rikosentekohetkellä alle 18-vuotias. Mikäli elinkautiseen vankeuteen tuomittu tuomitaan samalla kertaa myös muista rikoksista, elinkautinen vankeusrangaistus tuomitaan yhteiseksi rangaistukseksi kaikista näistä rikoksista, kuten kantelijan tapauksessa. Elinkautinen vankeusrangaistus käsittää myös kaikki muut vankeusrangaistukset ja sakonmuuntorangaistukset, jotka pannaan täytäntöön samalla kertaa elinkautisen vankeusrangaistuksen kanssa. Tämä tarkoittaa sitä, että elinkautinen vankeusrangaistus käsittää muun muassa ne rikokset, joiden täytäntöönpano on alkanut sitä ennen tai joihin henkilö syyllistyy elinkautista suorittaessaan. Elinkautisen vankeusrangaistuksen tuomitsemisessa yhteiseksi rangaistukseksi useammasta eri rikoksista on kyse eri asiasta kuin tuomitessa yhteiseen määräaikaiseen vankeusrangaistukseen useammasta eri rikoksesta. Elinkautinen vankeusrangaistus ”imee itseensä” kaikki muut tuomiot.

Täytäntöönpanoyksikkö perustee tulkintatapaansa vetoamalla siihen, että rikoslaissa on säädetty ehdonalaisesta vapauttamisesta yhteisestä määräaikaisesta vankeusrangaistuksesta. Rikoslain 2 c luvun 6 §:n mukaan, jos yhteistä vankeusrangaistusta suorittavan eri rikokset johtaisivat 5 §:n 2 momentissa tarkoitettujen eri määräaikojen soveltamiseen, hänet päästettäisiin ehdonalaiseen vapauteen niistä suuremman mukaan. Täytäntöönpanoyksikkö katsoo, että elinkautista vankeusrangaistusta ja määräaikaista vankeusrangaistusta suorittavia vankeja tulee kohdella asiassa samalla tavoin ja perustelee tulkintatapaansa johdonmukaisuudella, tasaver-taisuudella ja oikeudenmukaisuudella.

Täytäntöönpanojohtajan selvityksessä esittämät tulkinnat ja perusteet ovat näkemykseni mukaan osittain ongelmallisia ja virheellisiä. Elinkautisvankien ehdonalaiseen vapauteen päästämisestä on oma erityissäännös rikoslain 2 c luvun 10 §:ssä ja elinkautisvankien vapauttamis-menettelystä on myös annettu oma lakinsa. Elinkautisvangeilla on oma vapauttamisjärjestelmä, mikä eroaa määräaikaista vankeusrangaistusta suorittavista. Määräaikaisia vankeusrangaistuksia koskevia rikoslain 2 c luvun säännöksiä ei voida soveltaa ehdonalaiseen vapauttamiseen elinkautisesta vankeudesta, eikä niitä voida siten käyttää tulkintakeinoina siinä, miten elinkautisvankeja koskevia säännöksiä tulisi tulkita. Tapauksessa on erittäin ongelmallista myös se, että kyseisiä säännöksiä on tulkittu elinkautiseen vankeusrangaistukseen tuomitun vahingoksi.

Täytäntöönpanoyksikön tehtävänä on panna täytäntöön tuomioistuimen määräämät vankeusrangaistukset ja sen tehtäviin kuuluu päättää siitä, miten rikoslain 2 c luvun 10 §:n säännöstä on tapauksessa sovellettava. Tapauksessa on liittymäkohtia perustuslain 7 §:n mukaiseen oikeuteen henkilökohtaiseen vapauteen ja osittain myös 8 §:n mukaiseen rikosoikeudelliseen lailisuusperiaatteeseen. Perustuslain 22 §:n mukaan julkisen vallan on turvattava perusoikeuksien ja ihmisoikeuksien toteutuminen. Perusoikeusmyönteinen tulkintatapa sitoo viranomaisten harkintaa lakia sovellettaessa ja perusteltavista olevista vaihtoehdoista viranomaisen on valittava sellainen, joka parhaiten edistää kyseisen perusoikeuden toteuttamista. Käsitykseni mukaan täytäntöönpanoyksikön olisi tullut ottaa edellä mainittu huomioon asiassa. Katson, että myös perusoikeusmyönteinen tulkintatapa olisi edellyttänyt tai vähintäänkin puoltanut toisenlaista ratkaisua asiassa.

Selvityksestä ilmenee, että tällä hetkellä on myös yksi toinen elinkautisvanki, jonka tilanne on samanlainen kuin kantelijalla. Hänen kohdallaan rangaistusaika on kuitenkin laskettu toisin ja hänen aikaisin mahdollinen vapautumisaika on laskettu kymmenen vuoden vankilassaoloajan mukaan. Päätöksessä katsottiin, että rikoslain 2 c luvun 10 §:n sanamuodolla ”rikoksesta elinkautiseen vankeuteen tuomitulla” viitataan siihen rikokseen, josta voidaan tuomita elinkautiseen vankeusrangaistukseen. Päätös on tehty vuonna 2012 ennen täytäntöönpanoyksikön perustamista, jolloin rangaistusaikojen laskennan oikeellisuudesta päätti ylitäytäntöönpanijana toiminut Rikosseuraamuslaitoksen keskushallintoyksikön oikeudellinen yksikkö.

Rikoslakiin on otettu erityissäännös elinkautiseen vankeusrangaistukseen johtaneeseen rikokseen 18–20-vuotiaina syöllistyneiden nuorten aikaisemmasta vapauttamisajankohdasta. Kantelijaa ei ole tuomittu elinkautiseen vankeusrangaistukseen lievistä maksuvälinepetoksesta, josta rikoslain 37 luvun 10 §:n mukaan voidaan tuomita ainoastaan sakkoon, vaan murhasta. Käsitykseni mukaan pykälän sanamuodon ja elinkautisen vankeusrangaistuksen luonteen perusteella säännöksen tarkoitus ja sisältö ovat selvät: Ratkaisevaa se, minkä ikäisenä vanki on syyllistynyt siihen rikokseen, josta hänet on tuomittu elinkautiseen vankeusrangaistukseen.

Vaikka elinkautiseen vankeusrangaistukseen sisältyvät muut rikokset eivät vaikuta vangin aikaisimpaan mahdolliseen vapauttamisajankohtaan, vaikuttavat ne kuitenkin vangin ehdonalaiseen vapauteen päästämisen ajankohtaan. Elinkautisvangin ehdonalaista vapauttamista harkittaessa huomioitavista asioista säädetään rikoslain 2 c luvun 10 §:n 2 momentissa. Sen mukaan harkinnassa on kiinnitettävä huomiota muun muassa elinkautiseen vankeusrangaistukseen johtaneen rikoksen tai rikosten laatuun, muihin rangaistuksiin, jotka elinkautinen vankeusrangaistus käsittää tai jotka on suoritettu 10 a §:ssä tarkoitettuna vankilassaoloaikana ja tuomitun muuhun mahdolliseen rikollisuuteen. Kantelijalle tuomittu lievä maksuvälinepetos tullaan siten myöhemmin omalta osaltaan ottamaan huomioon muiden elinkautiseen sisältyvien rikosten kanssa, kun kantelijan ehdonalaista vapauttamisasiä aikanaan käsitellään Helsingin hovioikeudessa.

Edellä todetun perusteella katson, että rangaistusaikaa koskeva päätös on virheellinen kantelijan aikaisimman ehdonalaiseen vapauteen päästämisen ajankohdan osalta. Katson, että päätös on kantelijan kannalta muutenkin kohtuuton. Yhdyn keskushallintoyksikön näkemykseen siitä, että täytäntöönpanoyksikön on otettava kantelijan rangaistusaikaa koskeva päätös uudelleen käsiteltäväksi hallintolain 50 §:n mukaisena asiavirheen korjaamisena. Rikosseuraamuslaitoksen keskushallintoyksiköstä 10.12.2018 saadun tiedon mukaan täytäntöönpanoyksikkö ei ollut vielä korjannut kantelijan rangaistusaikaa koskevaa päätöstä.

Kantelijalla olisi ollut mahdollisuus hakea oikaisua rangaistusaikapäätökseen täytäntöönpanojohtajalta, mutta tässä tapauksessa se ei selvästikään olisi johtanut päätöksen muuttamiseen. Kantelijalla olisi ollut mahdollisuus hakea täytäntöönpanojohtajan päätöksestä valittamalla muutosta Helsingin hallinto-oikeudelta. En yleensä puutu asioihin, joihin vangeilla on muutoksenhakuoikeus. Tapauksen merkittävyys huomioiden en nyt voi kuitenkaan olla puuttumatta asiaan.

Elinkautisvankien vapauttamismenettely on poikkeuksellinen siinä, että siinä tuomioistuin ei määrää ainoastaan rangaistuksen pituutta vaan päättää myös sen tosiasiallisesta pituudesta. Täytäntöönpanoyksikkö päättää ainoastaan ehdonalaiseen vapauteen päästämisen aikaisimmasta ajankohdasta. Käsitykseni mukaan Helsingin hovioikeudella on elinkautisvangin vapauttamishakemusta käsitellessään kuitenkin toimivalta päättää myös siitä, onko elinkautisvankien vapauttamismenettelystä annetun lain 2 §:ssä tarkoitettu ajankohta jo käsillä vai ei. Tämä edellyttää kuitenkin sitä, että elinkautisvanki ymmärtää itse saattaa asian riittävän ajoissa hovioikeuden käsiteltäväksi.

Täytäntöönpanoyksikön toiminnalla asiassa olisi voinut olla merkittäviä vaikutuksia kantelijalle ja pahimmillaan virhe olisi ilmeisesti voinut johtaa myös kantelijan tosiasiallisen vapautumisajankohdan myöhentymiseen kahdella vuodella. Tällä hetkellä virheellä ei ilmeisesti ole ollut vaikutusta kantelijan vapautumisajankohtaan, koska vielä ei ole täytynyt ajankohta, jolloin kantelijan vapauttamishakemus olisi aikaisintaan voitu ottaa valmisteltavaksi Helsingin hovioikeudessa, vaikka vankilassaoloaika laskettaisiin kymmenen vuoden mukaan.

Kantelijan poistumislupien osalta tilanne on ongelmallisempi. Rangaistusajan perusteella myönnettävien poistumislupien aika (ns. L-aika) alkaa rangaistusaikapäätöksen mukaan 5.6.2019, kun kymmenen vuoden vankilassaoloajan mukaan laskettuna ajankohta alkaa käsitykseni mukaan jo joulukuun puolenvälin jälkeen 2018. Virheen korjaamisella on tältä osin kiire. Pidän perusteltuna, että Rikosseuraamuslaitoksen keskushallintoyksikkö selvittää yhdessä kantelijan kanssa hänelle virheellisestä rangaistusaikapäätöksestä mahdollisesti aiheutuneet vahingot ja miten ne voitaisiin korvata hänelle.

Saadun selvityksen perusteella minulla ei ole aihetta epäillä, etteikö virastosihteerillä olisi ajankohtana ollut toimivaltaa toimia täytäntöönpanosta vastaavana virkamiehenä ja tehdä kantelijan rangaistusaikapäätöstä. Saadun selvityksen perusteella minulla ei ole aihetta epäillä, etteikö kantelijalle olisi annettu asiassa myös asianmukaista muutoksenhaluohjausta. Koska virastosihteerä on toiminut täytäntöönpanoyksikössä noudatetun käytännön mukaisesti ja päätöksessä ei ole muutettu kantelijan aikaisemman rangaistusaikalaskelman vapauttamisajankohdan määrittelytapaa, kohdistan moitteeni asiassa täytäntöönpanoyksikköön.

4 TOIMENPITEET

Saatan edellä kohdassa 3.3 esittämäni käsityksen elinkautisvangin rangaistusajan virheellisestä laskemisesta täytäntöönpanoyksikön tietoon ja huomioitavaksi. Pyydän täytäntöönpanoyksikköä ilmoittamaan 1.3.2019 mennessä, mihin toimenpiteisiin päätökseni on antanut aihetta. Tässä tarkoituksessa lähetän täytäntöönpanoyksikön täytäntöönpanojohtajalle jäljennöksen tästä päätöksestäni.

Saatan edellä kohdassa 3.3 esittämäni käsityksen tiedoksi Rikosseuraamuslaitoksen keskushallintoyksikölle. Pyydän keskushallintoyksikköä toimittamaan 1.3.2019 mennessä selvityksen kantelijalle asiasta mahdollisesti aiheutuneista vahingoista ja niihin liittyvistä toimenpiteistä. Tässä tarkoituksessa lähetän jäljennöksen tästä päätöksestäni Rikosseuraamuslaitoksen keskushallintoyksikölle.

Lähetän päätökseni myös oikeusministeriölle tiedoksi ja mahdollisesti tarvittavien lainsäädännöllisten toimenpiteiden arvioimiseksi.